

УДК 338

Ільченко Л.Б.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Вечірко О.Г.,
викладач кафедри обліку і аудиту
Вінницький кооперативний інститут

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Il'chenko L.B.,
cand.sc.(econ.), assistant professor of the department
of accounting and auditing
Vechirko O.G.,
lecturer of the department of accounting and auditing
Vinnytsia Cooperative Institute

MODERN DEVELOPMENT OF OIL AND FAT INDUSTRY OF VINNYTSIA REGION

Постановка проблеми. Сьогодні олійно-жировий комплекс України є єдиним сектором аграрного виробництва, де, завдяки запровадженню економічних заходів регулювання ринку, встановлено баланс економічних інтересів держави, сільськогосподарської та переробної сфер виробництва та внутрішнього споживача. Олійно-жирове виробництво відноситься до бюджетоформуючих галузей аграрного сектора з потужним експортним потенціалом, яка динамічно розвивається.

Олійно-жировий комплекс нерозривно пов'язаний із світовими тенденціями й динамікою виробництва олійних культур, споживання жирів, а отже, й різноманітних факторів, що на них впливають.

Необхідність вдосконалення та ефективного розвитку олійно-жирової промисловості як однієї з ключових галузей у розвитку світо-господарських зв'язків є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності підприємств олійно-жирової промисловості Вінницької області, як структурного елемента територіальної організації олійно-жирової промисловості України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій вітчизняній і зарубіжній літературі представлені окремі теоретико-методологічні аспекти розвитку олійно-жирового комплексу. Вони ґрунтуються на різних концепціях і програмах розвитку харчової промисловості, зокрема олійно-жирової. Їх результати відображено у наукових працях О.М. Алімова, В.І. Бойка, П.П. Борщевського, П.І. Гайдуцького, В.Д. Гончарова, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова, Ю.П. Лебединського, А.С. Лисецького, Я.Б. Олійника, М.М. Паламарчука, Д.К. Прейгера, П.Т. Саблука, В.Ф. Савченка, Д.М. Стеценка, П.С. Сологуб, Л.Г. Чернюк та ін. Але, слід зазначити, що методологічні розробки, викладені в працях вітчизняних і закордонних економістів, переважно присвячені дослідженню конкурентоспроможності промислових підприємств, а специфічні особливості олійно-жирового комплексу залишаються мало дослідженими.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень та практичних рекомендацій щодо розвитку олійно-жирового комплексу Вінницької області, визначення найбільш важливих впливових факторів на розвиток даної галузі Вінниччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Олійно-жирова промисловість – це складна галузь харчової індустрії, що складається з взаємопов'язаних виробництв олії, жирів, харчового масла. Олійно-жирова промисловість використовує насіння олійних культур – соняшнику, льону, бавовнику, сої, гірчиці, арахісу, ріпаку, коноплі тощо як вихідну сировину.

Ефективне функціонування та інтенсивний розвиток олійно-жирової промисловості можливий за умов існування системи стабільного забезпечення продовольчою сировиною, наявності сучасної матеріально-технічної бази підприємств, випуску конкурентоспроможної продукції, відносного зростання платоспроможного попиту споживачів [4].

При цьому, успіх інтеграції країни в європейський бізнес-простір прямо залежить від того, як в цей простір інтегруються українські підприємства, наскільки вони готові до нових реалій та умов ринку. Темп зададуть найбільш підготовлені компанії, що традиційно працюють за світовими правилами та дотримуються міжнародних стандартів.

Державна підтримка розвитку олійно-жирової галузі необхідна для вирішення комплексу проблем, які існують в галузі, створення умов для позитивних структурних змін в галузі, узгодження питань планування, прогнозування та програмування діяльності підприємств з національними програмами продовольчого забезпечення країни, стимулювання виробництва олійно-жирової продукції та розвитку агропромислового ринку, формування умов для забезпечення зайнятості населення, запобігання безробіттю, створення нових робочих місць.

Методи прямої державної підтримки безпосередньо сприяють функціонуванню та розвитку олійно-жирової галузі. Як стверджує С.М. Чистов, така підтримка здійснюється за допомогою інструментів адміністративно-правового характеру, які регламентують діяльність суб'єктів господарювання, та економічних інструментів прямої дії [3, с. 13]. Останні спрямовано на регулювання темпів зростання та структури розвитку галузі, обсягів виробництва та споживання продукції та ін.

Олійно-жирова промисловість України виділена у самостійну групу, до складу якої входять: а) виробництво неочищеної олії та жирів; б) виробництво рафінованої олії та жирів; в) виробництво маргарину [4].

Основною культурою залишається соняшник, частка якого в загальному обсязі виробництва олійних досягає 90%, а також використовується насіння сої, ріпаку та інших культур.

Оскільки існує постійний стійкий попит на нерафіновану олію з боку світового ринку та усередині країни, виробники олії конкурують переважно на ринку сировини – насіння соняшника, здебільшого в територіальних межах прилеглої зони вирощування соняшника. Соєва олія в останні роки має тенденцію до збільшення. Вирощування ріпаку та сої менше виснажує ґрунти, саме тому вони пропонуються Міністерством агрополітики України як альтернативу соняшнику.

Сучасну територіальну структуру олійно-жирової промисловості Вінницької області формують провідні заводи та комбінати, які спеціалізуються на переробці олійно-жирових культур (соняшнику, ріпаку, сої) та виробництві олійно-жирової продукції. Переробні підприємства Вінницької області мають достатні виробничі потужності для переробки всього насіння соняшника, зібраного в області. Тільки в I півріччі 2014р. на підприємствах промисловості прийнято в експлуатацію потужності з виробництва олії та жирів рафінованих на 165,0 тис.т. [2].

Аналізуючи олійно-жирову промисловість, потрібно зазначити, що вона має чимало сильних сторін. По-перше, це висока прибутковість, адже підприємства даної галузі за умов вдалого господарювання можуть мати до 80% рентабельності. Також до сильних сторін олійно-жирових підприємств ми віднесли розвинуту інфраструктуру та логістику, яку мають досліджені нами підприємства, зокрема, власні елеватори, автопарк, заготівельні та торговельні підприємства та ін. Основу формування ефективності виробництва продукції олійно-жирової промисловості становлять насамперед його результати. Одним з основних показників господарювання є обсяг виробництва продукції (рис.1).

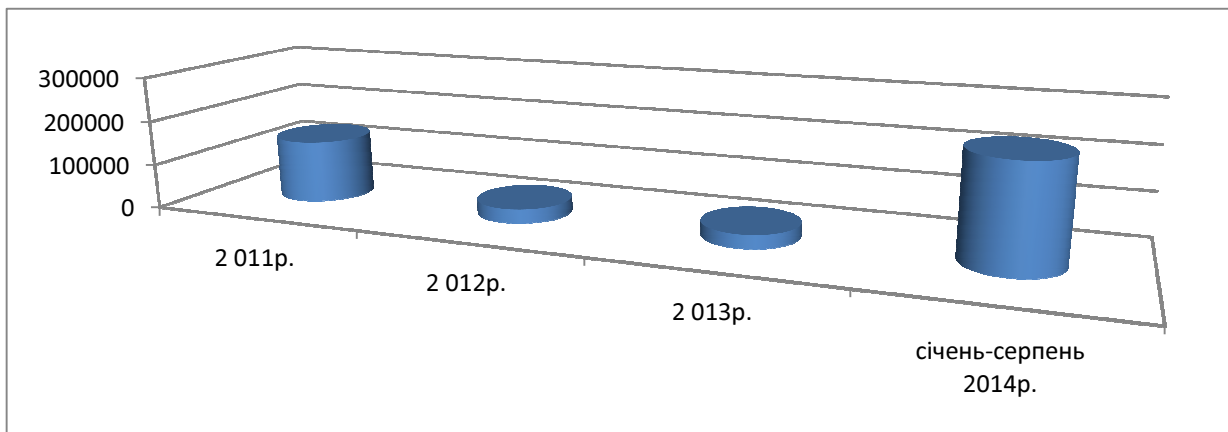

Рис. 1. Динаміка виробництва соняшникової нерафінованої олії підприємствами Вінницької області

Джерело: [2]

Серед основних характеристик ринку олійно-жирових підприємств Вінницької області потрібно виділити не тільки зростання об'ємів виробництва за січень-серпень 2014р. на 199198т. порівняно з 2013р. , але й збільшення асортименту продукції. На сьогоднішній день для задоволення потреб максимального кола споживачів всі ключові виробники випускають основні види продукції з різною калорійністю та в широкому ціновому діапазоні.

У таблиці 1 відображено основні тенденції виробництва олії підприємствами Вінницької обл. за 2011-2014 роки [2; 10].

Таблиця 1

Виробництво соняшникової олії підприємствами Вінницької обл., т.

Підприємства	Показники							
	2011р.	В % до минулого року	2012р.	В % до минулого року	2013р.	В % до минулого року	Січень- серпень 2014р.	В % до минулого періоду
Всього по Вінницькій обл.	139424	140,6	31148	22,3	29655	95,2	228853	186,9
ПАТ Вінницький олійножировий комбінат	63842	132,4	10680	16,7	16433	153,9	121246	215,4
ТОВ «Авіс»	43200	120,8	9800	22,7	7565	77,2	121246	119,5
ТОВ «Віойл-Агро»	22380	130,4	5220	23,3	2140	41,9	7025	196,2
ТОВ «Струм- Агро»	5002	128,2	3848	76,9	2417	62,8	4858	182,3
Інші підприємства	5000	128,9	1600	32,0	1100	68,8	5324	203,4

Джерело: розроблено авторами

Найбільш потужними та ефективно працюючим харчовим підприємством області є ВАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат» – сучасне підприємство з виробництва олії, мила туалетного, господарського, жирів для кондитерської промисловості, маргарину, майонезу, що випускає свою продукцію під торговою маркою «ВІОЛІЯ». Воно здатне переробляти насіння соняшнику (700 т), ріпаку (240 т), сої та характеризується як провідне підприємство галузі в Україні. Так, за січень-серпень 2014 року вироблено соняшникової нерафінованої олії на 104813т. більше, ніж в 2013р. Факторами зростання виробництва є значний потенціал підприємства щодо подальшого розвитку і нарощування темпів і обсягів виробництва олійної продукції.

Продукти нового покоління передбачають використання нових наукоємних технологій, які забезпечують формування певних функціональних властивостей харчових продуктів. Новий напрям у харчовій промисловості – виробництво жирових продуктів в термостабільній оболонці в капсульованому вигляді, одержуваних за інноваційними технологіями, – стає важливим напрямком розвитку технології харчової продукції, що забезпечує створення продуктів повсякденного, оздоровчого, лікувально-профілактичного, захисного призначення.

Розробка моделі технологічної схеми виробництва нового інноваційного продукту – капсульованих олій та жирів - може розглядатися як актуальний і практично значущий напрямком у виробництві жирових продуктів для здорового харчування.

Позитивним є те, що в ролі добавок, які стримують та іноді навіть запобігають процесу окиснення харчових продуктів, використовують антиоксиданти природного та синтетичного походження. На сьогоднішній день одним з перспективних видів рослинної сировини для отримання природних антиоксидантів є вторинна олійна сировина, яка утворюється при отриманні соняшникової олії, а саме соняшниковий шрот, з якого методом спиртової екстракції можна отримувати хлорогенову кислоту – ефективний природний антиоксидант. Процеси переробки сільськогосподарської сировини переводяться на безвідходний цикл виробництва, заснованого на комплексному використанні природно-сировинних ресурсів і технологічних відходів.

Проблема переведення процесів переробки сільськогосподарської сировини на безвідходний цикл виробництва має два взаємопов'язаних аспекти — економічний і екологічний. Перший аспект пов'язаний з розширенням ресурсних можливостей за рахунок більш глибокої, комплексної переробки сільськогосподарської сировини та залучення на цій основі невикористаних відходів як джерела одержання продукції харчування, кормів і добрив.

Другий аспект проблеми полягає у пошуку нових організаційно-економічних принципів розвитку галузі, що враховують екологічний фактор. Зараз він все більше впливає на формування технологічної структури переробки сільськогосподарської сировини. Організація безвідходного виробництва розглядається у зв'язку з охороною навколишнього середовища.

З полісахаридовмісних відходів (соняшникове та зернове лушпиння, оболонки соєвих бобів тощо) сучасна технологія дає можливість одержувати технічні й харчові вуглеводи, різні спирти, розчинники, гліцерин, кормові дріжджі, органічні кислоти, феноли тощо.

Для детального аналізу діяльності заводів проаналізуємо отриманий ними чистий прибуток (табл. 2).

Таблиця 2

Чистий прибуток (збиток) підприємств станом на 1 січня, тис. грн.

Підприємство	2011р.	2012р.	2013р.	Відхилення (+,-) 2013р. від	
				2011р.	2012р.
ПАТ Вінницький олійножировий комбінат	384	2229	4680	3260	2451
ТОВ «Авіс»	1420	2300	3105	1685	805
ТОВ «Віюл-Агро»	270	282	498	228	216
ТОВ «Струм- Агро»	54	58	118	64	60

Джерело: інформація наводиться на підставі річної фінансової звітності [10]

Найбільший прибуток у розмірі 9427 тис. грн. отримав ПАТ Вінницький олійножировий комбінат.

Для збільшення реалізації продукції олійно-жирового комплексу потрібно розширювати асортимент. Для розширення асортименту продукції пріоритетними напрямками є:

- розробка технологічних параметрів виробництва екологічно чистої та біологічно повноцінної сировини;

- створення ефективних технологій виготовлення олій, при яких можна виводити з них компоненти, що мають біологічно несприятливі умови;

- організація виробництва широкого асортименту рослинних олій та жирів підвищеної якості, в тому числі нових видів модифікованих жирів, дієтичних майонезів з вітчизняної жирової сировини на основі біотехнології;

- поліпшення комплексного використання технологічного потенціалу олійної сировини, створення нових видів висококонцентрованих рослинних білків з різними функціональними можливостями [5, с.13]

Висновки з даного дослідження. З огляду на проведений аналіз, ми можемо запропонувати перелік заходів для подолання існуючих загроз та виявлення нових можливостей для підприємств олійно-жирової промисловості Вінницької області. Перспективними напрямками розвитку є зміни у структурі та асортименті продукції, а також зміни складу та структури ресурсів, які споживаються галуззю. Але для структурних змін на сьогоднішній день притаманний неповний та непослідовний характер, що супроводжується зниженням ефективності підприємств.

Для підвищення конкурентоспроможності розвиток олійно-жирової промисловості має базуватись на досягненнях науково-технічного прогресу, так як в теперішніх умовах господарювання ефективність роботи олійно-жирових підприємств залежить від ресурсо- й енергозберігаючих технологій.

Розвиток олійно-жирової галузі потребує узагальнення існуючих та подальшого пошуку нових підходів щодо удосконалення форм, методів, засобів та інструментів державної підтримки галузі, можливостей їх поєднання та сукупності дії.

Література

1. Вишнеvsька А. Лідуючі позиції виробників олійно-жирової продукції та їх характеристики [Електронний ресурс] / А. Вишнеvsька. – Режим доступу: <http://conference.spkneu.org/2013/04/lidiruyuchi-pozitsiyi-virobnikiv-olijno/>
2. Головне управління статистики у Вінницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://karta.vn.ua/katalog/glavnoe-upravlenie-statistiki-v-vinnickoj-oblasti/>
3. Державне регулювання економіки / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 316с.
4. Кузьмінська Н.Л. Особливості функціонування олійно-жирової галузі України // Н.Л. Кузьмінська // Економіка АПК. – 2011. – № 12. – С. 161–165.
5. Манойленко О.В. Специфічні особливості олійно-жирової галузі як об'єктивна необхідність її державної підтримки / О.В. Манойленко, Т.А. Жадан // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 12-15.
6. Масложировая промисленность по версии журнала "Топ-100. Лидеры бизнеса Украины" [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ziconsult.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=300%3Amaslojirovaya-promyshlennost-po-versii-lidery-biznesa-ukrainy-top100&catid=53%3Aapischevaya-promyshlennost<e.
7. Никитюк О.В. Сучасний стан та особливості функціонування підприємств олійно-жирового комплексу України [Електронний ресурс] / О.В. Никитюк // Ефективна економіка. – 2012. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1679
8. Олійно-жировий комплекс України є єдиним сектором аграрного виробництва, який динамічно розвивається [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agroua.net/news/news_23838.html
9. Цобер Ю.І. SWOT-аналіз підприємств олійно-жирової промисловості України / Ю.І. Цобер // Вісник ХНУ. – 2009. – № 3. – С. 225-227.
10. Статистична та фінансова звітність підприємств ПАТ Вінницький олійножировий комбінат, ТОВ «Авіс», ТОВ «Віюл-Агро», ТОВ «Струм- Агро».

References

1. Vishnevskaya, A. (2013), "The leading position of producers of oil and fat products and their characteristics", available at: <http://conference.spkneu.org/2013/04/lidiruyuchi-pozitsiyi-virobnikiv-olijno/>

2. "Main Department of Statistics in the Vinnitsa region", available at: <http://karta.vn.ua/katalog/glavnoe-upravlenie-statistiki-v-vinnickoj-oblasti/>
3. Chistov, S.M., Nikiforov, A.E., Kutsenko, T.F. etc. (2000), *Derzhavne rehulivannia ekonomiki* [State regulation of the economy], KNEU, Kyiv, Ukraine, 316 p.
4. Kuzminska, N.L. (2011), "Features of functioning of oil and fat industry Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 161–165.
5. Manoylenko, O.V. and Zhadan, T.A. (2013), "The specific features of industry on the production of vegetable oil and fats as objective necessity of its state support" *Innovative economy*, no. 1, pp. 12-15.
- 6 "Oilseed Industry according to the magazine "Top 100. Business Leaders of Ukraine", available at: http://ziconsult.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=300%3Aamaslojirovaya-promyshlennost-po-versii-lidery-biznesa-ukrainy-top100&catid=53%3Aapischevaya-promyshlennost<e.
7. Nikityuk, O.V. (2012), "Current state and especially the functioning of enterprises of oil and fat industry of Ukraine", *Efektivna ekonomika*, available at: http://economy.nayka.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1679
- 8 "Oil and fat complex of Ukraine is the only sector of agrarian production, which is developing dynamically", [available at: http://agroua.net/news/news_23838.html]
9. Tsober, Yu.I. (2009), "SWOT-analysis of enterprises oil and fat industry of Ukraine", *Visnyk HNU*, no. 3, pp. 225-227.
10. *Statistichna ta finansova zvitnist pidpriemstv PAT Vinnitskiy oliynozhirovyy kombinat, TOV «Avis», TOV «Vioyal-Agro», TOV «Strum-Agro»* [Statistical and financial reporting of enterprises CHAO Vinnitsa Oil and Fat Plant, LLC "Avis", LLC "Vioyal-Agro", LLC "current-Agro"].

УДК 338.516.2

Горlachuk O.A.,
викладач кафедри економіки, організації і
планування в агропромисловому комплексі
Тернопільський національний економічний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В РЕГІОНІ

Horlachuk O.A.,
lecturer of the department of economics, of organization
and planning in the agroindustrial complex
Ternopil National Economic University

THE MAIN ASPECTS OF FORMATION EXPENSES AND THE COST OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN THE REGION

Постановка проблеми. Результативність сільськогосподарського виробництва у вирішальній мірі залежить від витратної компоненти ціни, на яку товаровиробники можуть найбільше впливати з позицій її релевантності. Проте щорічне подорожчання матеріально-технічних ресурсів позбавляє сільськогосподарські підприємства можливості ефективного управління витратами при виробництві продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження витрат на сільськогосподарську продукцію присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, в тому числі Андрійчука В.Г., Воскобійника Ю.П., Волькена Е., Дем'яненка М.Я., Месель-Веселяка В.Я., Охріменка О.В., Саблука П.Т., Шпикуляка О.Г., Шпичака О.М. та ін. Однак на сьогодні немає розроблених єдиних правил формування витрат на сільськогосподарську продукцію у ринковій економіці.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення основних аспектів формування витрат і собівартості основних видів сільськогосподарської продукції в умовах регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес формування витратної компоненти ціни (в умовах цінового диспаритету) додатково ускладнюється методологічною проблемою, за якої витрати на транспортування продукції, відповідно до гармонізації з європейським законодавством, включаються не в повні витрати на реалізовану продукцію, а відшкодовуються за рахунок прибутку від реалізації продукції, робіт та послуг. Результатом такого методичного прийому є занижений рівень собівартості порівняно із фактичними результатами виробничої діяльності сільгоспідприємств. Це, за думкою низки вчених-економістів, позбавляє аналітичну роботу економічних підрозділів сільськогосподарських підприємств об'єктивності при аналізі витрат [1, с. 80].